

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

СЛУХАЙ Анастасія Сергіївна

УДК 811.111'01:82-343:159.922.4

**ЕТНІЧНИЙ МІФ В ОБРАЗНИХ ПАРАДИГМАХ
ДАВНЬОАНГЛІЙСЬКИХ ЕПІКО-МІФОЛОГІЧНИХ ТЕКСТІВ**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Київ – 2011

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі англійської філології Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор
Бєлова Алла Дмитрівна,
Київський національний
університет імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри англійської філології

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Бєлєхова Лариса Іванівна,
Херсонський державний університет,
професор кафедри романо-германських мов

кандидат філологічних наук, доцент
Колесник Олександр Сергійович,
Київський національний
університет імені Тараса Шевченка,
докторант кафедри теорії і практики перекладу
з англійської мови

Захист відбудеться 17 червня 2011 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.11 в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (01601, м. Київ, бульвар Тараса Шевченка 14, к. 63).

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці імені М. О. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка (01601, м. Київ, вул. Володимирська 58, к. 10).

Автореферат розіслано 10 травня 2011 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

к. ф. н. Л. В. Клименко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Міф – компонент мовно-концептуальної картини світу – є традиційним об'єктом дослідження в парадигмах лінгвопоетики, міфопоетики та етнолінгвістики. В художньому тексті сакральне значення реалізується переважно у формі образу-символу, який апелює до основ світосприйняття етносу й уможливорює перехід від профанної до міфологічної картини світу, від секулярної до міфопоетичної мови навіть у контекстах, які не стосуються сакральної історії соціуму безпосередньо. Тому аналіз систем образів у тексті дозволяє скласти найбільш точне уявлення про те, які з них виконували функцію сакральних для етноспільноти, осмислити їхню семантику і прагматику.

Актуальність дослідження визначається його спрямованістю на розв'язання низки проблем сучасної етнолінгвістики (сутність етноміфопоетичної картини світу, реалізація її етнічної специфіки в словесних образах-символах); міфопоетики та семіотики (природа сакральної мови; функції та мовна репрезентація символу в тексті); сугестології (особливості сугестії в різних типах сакральних текстів, засоби сугестивного впливу на різних його рівнях). Актуальність дослідження також обумовлена тим, що сакральна історія давніх англосаксів лежить у підґрунті мовно-концептуальної картини світу сучасних англійців і, постійно реактуалізуючись у колективній пам'яті завдяки мові, позначається на всіх сферах буття носія етнічної мовно-культурної свідомості.

Важливі передумови для аналізу англосаксонського міфу містять дослідження з поетики та стилістики германських мов (К. Барквіст, П. Баум, А. Бонжур, Н. Гвоздецька, А. Гуревич, Р. Еліот, Р. Крід, І. Матюшина, Р. Мейснер, Дж. Роупер, О. Смирницька, М. Стеблін-Каменський, А. Толман, Т. Топорова, Дж. Фолі). Одиниці сакральної мови – образ і символ – були об'єктом дослідження в межах філософії, психології, культурології та літературознавства (А. Бєлий, Б. Гаспаров, Ж. Женетт, Ж. Лакан, О. Потебня, З. Фройд, Е. Фромм, К. Юнг), міфопоетики (М. Еліаде, Е. Кассіерер, К. Леві-Строс, М. Маковський, Є. Мелетинський, М. Мюллер, В. Топоров, Н. Фрай), семіотики та лінгвістики тексту (Н. Арутюнова, Л. Белєхова, О. Воробйова, У. Еко, Дж. Лакофф, О. Лосєв, Ю. Лотман, Н. Павлович, Ч. Пірс, Н. Слухай, Ц. Тодоров, Б. Успенський) та інших наукових парадигм. Прагматичний феномен сугестії та її реалізацію в міфологічному тексті досліджували Р. Бендлер, В. Бехтерев, О. Веселовський, Д. Вір, Дж. Гріндер, Р. Ділтс, М. Еріксон, Б. Поршнев, В. Сатір, З. Фройд, І. Черепанова, К. Юнг та ін.

Зв'язок дисертаційної роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано згідно з планами науково-дослідних робіт

Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка з теми №06БФ044-01 „Розвиток і взаємодія мов і літератур в умовах глобалізації”.

Мета дослідження полягає в з'ясуванні лінгвокультурних параметрів міфопоетичної картини світу давніх англосаксів та способів її перекодування і трансмісії через склад та семантику образних парадигм епіко-міфологічних текстів.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання **завдань**, серед яких найважливішими є такі:

- визначити й обґрунтувати поняття „етнічний міф англосаксів”;
- розробити методику аналізу образів давньоанглійського міфологічного тексту, які реалізовані на фонетичному, лексичному, стилістичному та текстовому рівнях;
- виокремити групи образів, які є найбільш ефективними вербалізаторами етнічного міфу в текстах;
- представити основні парадигми осмислення цих образів у міфопоетиці та лінгвістиці;
- дослідити структуру образної картини світу в межах виокремлених груп образів у текстах замовлянь, епосу і загадок;
- розкрити особливості сугестивного складника англосаксонських текстів;
- з'ясувати засоби реалізації сугестивної установки на різних рівнях мовної структури досліджуваних текстів.

Матеріалом дослідження є приблизно 3250 одиниць образів давньоанглійського міфологічного тексту, вилучених із **джерел** обсягом понад 220000 друкованих знаків. Список джерел включає дванадцять метричних замовлянь, 90 текстів загадок та епічні тексти „Беовульф”, „Битва при Малдоні”, „Битва при Фінзбурзі” та „Битва при Брунанбурзі”.

Предметом дослідження є етнічний міф, реалізований у давньоанглійських епіко-міфологічних текстах.

Об'єктом дослідження є образні парадигми давньоанглійських епіко-міфологічних текстів, осмислені в єдності їхніх вербалізаторів, семантики, структури та сугестивного резонансу.

У роботі використані такі **методи дослідження**: загальнонаукові (описовий, індуктивний та дедуктивний, аналіз, синтез, класифікація, узагальнення) та лінгвістичні (порівняльно-історичний, мовно-системний, логіко-семіотичної рамки, кількісно-дистрибутивний, етимологічний, контекстного аналізу, лінгвокультурологічної інтерпретації, аналізу словникових дефініцій).

Наукова новизна роботи полягає в комплексному аналізі лінгвістичної репрезентації етнічного міфу давніх англійців, а саме вербалізаторів

колористичних, нумеративних, просторових образів та образів першоелементів буття. Уперше до аналізу залучено не тільки лексичний (словесний образ-символ), а й фонетичний (алітерована фонема), стилістичний (фігури псевдототожності та паралелізму) та текстовий (поетична формула) рівні реалізації образного значення. Уперше до давньогерманських текстів застосовано методики сучасної сугестивної лінгвістики; виявлено сугестивний потенціал образів на різних рівнях структури тексту, а саме на фонетичному, стилістичному та текстовому рівнях. У процесі аналізу вербальної сугестії в текстах зіставлено символіку рун та семантику фонем у звуко-символічних алфавітах із контекстуальною семантикою алітерованих лексем та виявлено їхню здатність виконувати функцію елементів трансової спіралі; виявлено інші механізми реалізації вербальної сугестії в давньоанглійських текстах, а саме: паралельні конструкції, перифрази, образні метафори, поетичні формули та ін. Набуло подальшого розвитку дослідження форми, семантики та контекстів вербалізації колоративних, нумеративних та просторових образів, а також образів першоелементів буття в англосаксонських текстах.

Теоретичне значення роботи полягає в тому, що в ній, по-перше, визначені групи образів, найбільш релевантні для сакральної мови англосаксонського та інших германських етносів; запропонована комплексна методика аналізу змістового складника цих образів, а саме: колористичних і нумеративних, просторових та образів першоелементів буття. Це дозволило здійснити діахронічний зіставний аналіз образних систем у найдавніших та новіших текстах, проаналізувати розвиток образної картини світу етносу та її формування у зв'язку з позамовним середовищем; визначити кореляції між культурно-історичними реаліями та сакральною мовою міфу і навпаки. Установлено зв'язок між прийомами вербальної сугестії та особливостями германської поезики, що дозволяє в майбутньому аналізувати вербальну сугестію в інших міфологічних текстах.

Практичне значення дослідження визначається можливістю використання його результатів у викладанні нормативних курсів „Історія англійської мови”, „Вступ до германістики”, „Стилістика”, „Лексикологія”; спеціальних курсів, присвячених дослідженню питань міфопоетики, сугестивної лінгвістики, етнолінгвістики, лінгвокультурології. Отримані результати можуть бути використані в лексикографічній практиці для створення тезауруса поетичних синонімів-вербалізаторів найбільш значущих образів.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження апробовані на 10 міжнародних наукових конференціях: „Європейські мови в комунікативному просторі XXI століття” (Київ, 2009); „Семантика мови і тексту” (Івано-Франківськ, 2009); „Етнічні мовно-культурні моделі світу в

контексті українського перекладознавства: до 90-річчя Миколи Лукаша” (Київ, 2009); „Горизонти психолінгвістики” (Твер, 2009); „Етнічні виміри універсуму: мова, література, культура” (Київ, 2010); „Мова і культура” (Київ, 2010); Міжнародний конгрес медієвістів (Лідс, Великобританія, 2010); „Думка і слово: традиції О. Потебні і сучасна філологічна наука (до 175-річчя О. Потебні)” (Київ, 2010); „Українська мова і сфера сакрального” (Чернівці, 2010); „Концепти та константи в мові, літературі, культурі” (Київ, 2011).

Дисертацію обговорено на засіданні кафедри англійської філології Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Публікації. Основні результати та висновки дисертаційної роботи викладені в 15 одноосібних статтях, із них 9 надруковані у збірниках, затверджених ВАК України як фахові видання.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів, загальних висновків, переліку використаних джерел (339 найменувань) і 12 додатків. Основний зміст дисертації викладений на 213 сторінках комп’ютерного тексту, що містить 8 таблиць та 7 ілюстрацій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У *вступі* обґрунтовано актуальність і новизну дисертаційної роботи, сформульовано основну мету та завдання дослідження, визначено об’єкт, предмет та матеріал дослідження, з’ясовано його методи, проаналізовано стан вивчення наукової проблеми, окреслено теоретичну і практичну цінність одержаних результатів; наведено дані щодо апробації результатів дослідження.

У *першому розділі „Парадигма образів-міфологем та закономірності її реалізації в художньому тексті”* викладено теоретичну основу дослідження: проаналізовано сутність понять „міф”, „сакральна мова”, „символ” та „образ”; наведено інтепретацію поняття „етнічний міф англосаксів” та запропоновано методологію дослідження текстів з позиції сугестивної лінгвістики.

Найбільш повно сучасне уявлення про міф представлено в роботах М. Еліаде, О. Лосєва, Е. Кассіра, Б. Маліновського, К. Леві-Строса, Р. Каюа, А. Косарева, О. Афанасьєва та ін., де міф визначається як „архаїчна форма легітимації”; „універсум в абсолютному вимірі”; „абсолютна поезія”; найбільш конкретна, інтенсивна, „справжня” реальність; сакральна історія соціуму. Етнічний міф ми визначаємо як сукупність засобів репрезентації Універсуму в координатах мовної картини світу етносу у її сакральній іпостасі. Для міфу характерні символізм, антропоморфізм, космоцентричність, холістичність та ін. риси. Особливість міфологічного символізму полягає в ототожненні образу і речі, частини і цілого, уявного та дійсного, минулого і сучасного. Символ

визначено як нормативну одиницю сакральної мови; знак, представлений феноменологічно; засіб підтримання єдності людини зі сферою священного; словесний образ-символ – як конкретну реалізацію символічного значення в контексті. Термін „парадигма образів” у дослідженні розуміється, по-перше, як сукупність вербалізацій конкретного образу; по-друге, як сукупність варіантів поетичного образу як тропа (за Н. Павлович).

Невід’ємною частиною дослідження англосаксонського етнічного міфу є аналіз прагматикону магічних, епічних та лудичних текстів. Наявність сугестивної інтенції в цих текстах умотивована, по-перше, їх наближеністю до міфологічної свідомості; по-друге, особливостями їх фонетичної, стилістичної та просодичної організації. Нами виявлено, що одним із головних механізмів реалізації сугестивної установки в давньоанглійських текстах є трансова спіраль – набір вербальних стимулів, що можуть викликати трансний стан і реалізуються у вигляді алітераційних патернів, формул, в т. ч. поетичних синонімів, паралелізмів, перелічень та інших фігур з елементом повторення.

У другому розділі „Сакральна мова давньоанглійських метричних замовлянь” проаналізовано склад, семантику і прагматику образів-міфологем, які об’єктивують символічні домінанти англосаксонського міфу в замовляннях.

Колоративи у замовляннях реалізуються в контекстах, що актуалізують профанні (*þæt grene, reade netele; scirecg*) та сакральні (*scirra wæstma, hwitan hwætewæstma; blace wulle* та ін.) значення. Так, у „Замовлянні дев’яти трав” кількість отрут та назв їхніх кольорів (9 – *read, hwit, weden, geolwe, gren, won, brun, basewan*) збігається з кількістю лікувальних трав, історія яких передається в попередніх строфах, а склад колірних термінів (КТ) у переліку є випадковим, оскільки прагматика замовляння обумовлює використання якнайбільшої їх кількості для створення всеохопної та цілісної формули захисту.

Властивість **чисел** виконувати функцію орієнтирів та засобів „космізації Всесвіту” зумовлює їхню поширеність у замовляннях. Усього в текстах обсягом приблизно 360 рядків виявлено 103 нумеративи, з них 54 вжиті як числівник, а решта – у вигляді кількісних параметрів фігур перелічення, повторення, паралелізму та ін. Показано, що для всіх замовлянь характерними є нерелевантність чисел 8, 10, 12, 6, великих та мультиплікативних чисел; низька частотність уживання міфологічно насичених чисел 1, 2, 7; висока частотність 3, 4, 5, 9, лексем *eall* та *ælc*, які експлікують ознаку множинності. У християнізованих текстах, у яких головним елементом числового коду є число 3, синтаксична функція нумеративів виражена меншою мірою, ніж у „язичницьких” замовляннях, у яких домінантними на символічній площині є нумеративи дев’ять, п’ять та чотири¹:

¹ Надалі текстові цитати наводитимуться давньоанглійською мовою.

ofer ðe crætu curran (1),
ofer ðe cwene reodan (2),
ofer ðe bryde bryodedon (3),
ofer þe fearras fnærdon (4).
Eallum þu þon wiðstode and wiðstunedest (5)

Серед вербалізаторів ознак міфопоетичного **простору** в замовляннях переважають ті, що реалізують ознаку впорядкованості. Просторова структура Всесвіту визначається чотирма сторонами світу і пов'язується в т. ч. із символікою хреста. Так, власнику полів радять „взяти чотири шматки землі з травою з усіх частин його землі (*fewer tyrf on fewer healfa þæs landes*)”, окропити їх магічним відваром і прочитати над ними молитви. Після цього слід поставити на кожне з чотирьох визначених місць по дерев'яному хресту, на кінцях котрого написано імена чотирьох євангелістів. Образи, ізоморфні Світовому дереву, в проаналізованих текстах репрезентовані дев'ятьма основними моделями, і найбільша кількість одиниць представляє вегетальну парадигму; резонантними є також образи Бога, церкви та міста Віфлеєма, зброї, річки, сакральних чисел, хреста, гори, змія.

Простір текстів замовлянь постає як уречевлений, оскільки збереження належного складу і взаємного розташування елементів у Космосі є запорукою збереження його структури. Дієвість магії забезпечується залученням до сфери дії ритуалу всіх елементів живої природи й освячення їх святою водою:

Nim þonne ele and hunig and beorman,
and ælces feos meolc þe on þæm lande sy,
and ælces treow-cynnes dæl þe on þæm lande sy gewexen,
butan heardan beaman, and ælcra namcupre wyrte dæl,
butan glappan anon, and do þonne haligwæter ðær on

Меншою мірою реалізовані інші ознаки міфопоетичного простору (центрованість, відокремленість та ін.).

Серед образів **першоелементів буття** найбільш релевантними для давньогерманського сакруму є „земля” та „вода”, оскільки саме вони найбільше пов'язані з культом родючості, є константними та доступними для споглядання.

Аналіз показав, що образ землі в замовляннях реалізує значення пасивної субстанції, об'єкта магічної дії, відкритого для впливів: (*hu ðu meaht þine æceras betan gif... þær hwilc ungedefe þing on gedon*); активної субстанції, одухотвореного суб'єкта магічної дії, матері всього суцього: (*eorðan ic bidde and upheofon; Erce, Erce, Erce, eorþan; Hal wes þu, folde, fira modor*); джерела вітальних сил і кінцевого пункту кругообігу життя; безпечного, відомого простору, на противагу невпорядкованому та безмежному простору моря. Вода осмислюється як динамічна субстанція і в англосаксонському міфі реалізує

космологічний і космогонічний потенціал (*gange þonne to yrnendum wætere and spiwe þær in þa meolc and hlade þonne mid þære ylcan hand þæs wæteres muð fulne and forswelge*), семантику очищення та освячення (*Nim þonne ele and hunig and beorman, and ælces feos meolc ... and do þonne haligwæter ðær on*), що пояснює й акцент на ідеї нівеляції негативного впливу, пов'язаної із символікою води в замовляннях; семантику джерела патогенних впливів, хаотизованого простору.

Доведено, що **сугестивний вплив** у давньоанглійських замовляннях здійснюється переважно на фонетичному та стилістичному рівнях. Зокрема, контекстуальна семантика фонем [f] та [w] свідчить про високий рівень їх семантизації та значний сугестивний потенціал (наприклад, [f] відповідає руні ƿ, „худоба”, що співвідноситься із поняттями „багатство”, „фізичне здоров'я”, „процвітання”). У замовляннях [f] алітерує у складі лексем *fold* (*earth*), *furh* (*furrow*), *fodr* (*fodder*), *fyllan* (*to fill*), *ful* (*full*), *fela* (*many*), *feoh* (*cattle*) та ін.:

gefyllan þas foldan mid fæste geleafan;
 Hal wes þu, folde, fira modor;
 þonne man þa sulh forð drife and þa forman furh onsceote;
 fodre gefylled firum to nytte;
 Ful æcer fodre fira cinne

Синтаксичний паралелізм з анафоричною основою в замовляннях використовується як „закріпка” для поєднання різних частин формули і як елемент трансвої спіралі, що фіксується в кожному тексті, наприклад:

aweccan þas wæstmas us to woruldnytte,
 gefyllan þas foldan mid fæste geleafan,
 wlitigigan þas wancgturf;
 ðu miht wið III and wið XXX
 þu miht wiþ attre and wið onflyge,
 þu miht wiþ þam laþan ðe geond lond færð;
 gif hit wære esa gescot
 oððe hit wære ylfa gescot
 oððe hit wære hægtessan gescot,
 nu ic wille ðin helpan.

Іншими засобами творення трансвих спіралей на стилістичному рівні є перелічення, хіазм, паратак西斯, повторення. З'ясовано, що найбільш поширеними тропами осі псевдототожності в замовляннях є метафори, у тому числі образні метафори та метафори-персоніфікації (*hand ofer heafod*, *haligra rof*, *sigerofra sceolu*, *soðfæstra engla... me beo Matheus helm*, *Marcus byrne*, *leoht*, *lifes rof*, *Lucos min swurd*, *scearp and scirecg*, *scyld Iohannes* та ін.), порівняння та аналогії.

У третьому розділі „Сакральна мова давньоанглійської поеми

„*Беовульф*” та малих епічних поем” здійснено аналіз парадигм образів у давньоанглійських епічних текстах.

Показано, що **кolorативна** образність у епосі представлена вербалізаторами ознак насиченості та яскравості (10 та 57 слововживань (СВ) відповідно). Серед КТ, що передають значення насиченості в „*Беовульф*”, – *sweart* (*sweartum nihtum, wudurec... sweart*); *hwit* (*hwita helm*); *blac* (*blacne leoman, hrefn blaca, hildeblanc*); *græg* (*ufan græg, græg mæl, græge syrcan*).

Найбільш чисельними в „*Беовульф*” є КТ зі значенням яскравості, тобто КТ осі „темний-світлий” (*scir, beorht, torht, scinan, sciene, fealo, hador, har, deorc, niht, thiestr, brun*), найбільш частотним серед яких є *beorht*. Виявлені точки референції для *beorht* – золото, яке виплачується як знак примирення (*beorhtre bote*), щити (*beorhte randas, bordwudu beorhtan*), списи (*beorhtum byrnum*) та ін., військові обладунки (*beorhte frætwe*), сонце (*beorht beacen godes*), штандарти (*beacna beorhtost*), зала (*beorhte bold*), звуки веселощів під час святкування (*beorhtode bencsweg; beahsele beorhta*), людські житла (*beorht hofu*), місце спочинку героя (*hlæw gewyrcean beorhtne*), світло (*fyrleoht geseah, blacne leoman, beorhte scinan; beorht scacan scaþan onetton*), за допомогою композити *wlitebeorht* описується створений Богом світ (*wlitebeorhtne wang*). Слава данів акцентується в самоназві *Beorhtdena*.

У всьому тексті „*Беовульфа*” обсягом 3182 рядки **числові значення** вербалізуються лише 48 разів і не відіграють значної ролі в синтаксичних схемах. Більше половини з-поміж нумеративів реалізуються в рамках опозиції „один – багато” („один – усі”), яка є відповідником онтологічного протиставлення на осі „свій – чужий”. Одиничність явища символізує його виключність, відділеність та віддаленість від соціальної норми; може бути позитивним кваліфікатором (*þæt wæs an cyning; ðurh anes cræft ealle ofercomon*), але є і кваліфікатором антисвіту, населеного ворожими істотами (*Swa rixode ond wið rihte wan, ana wið eallum*).

Навпаки, *eall* („усі, весь”) вказує на існування загальних законів життя та розвитку й уживається в контекстах, у яких кодифікуються правила співіснування людей у суспільстві. Так, конунг є славним тому, що роздає своїм підданам усе (*þær on innan eall gedælan geongum ond ealdum*). Дружинників об’єднує готовність захищати вождя ціною власного життя; синхронізація дій та емоцій воїнів у ситуації бенкету або битви має ритуально-міфологічні відлуння:

Werod eall aras;

**Denum eallum wearð, ceasterbuendum,
cena gehwylcum, eorlum ealuscerwen;**

Denum **eallum** wearð æfter þam wælræse
willa gelumpen;

Wig **ealle** fornam Finnes þegnas nemne feaum anum;

Denum **eallum** wæs, winum Scyldinga;

ða se wisa spræc sunu Healfdenes (swigedon **ealle**);

habbað eowre linda, hicgeað on ellen,
winnað on orde, wesað **onmode!**

Символічним центром **простору** епічних текстів є образ святкової зали. У германському міфі він найбільш чітко втілював ідею космологізації світу, необхідними передумовами якої було дотримання освячених історією традицій. У межах перших 1200 рядків поеми виявлено 37 вербалізаторів образу, серед яких: *beorhte bold, beahsele beorhta, beorsele, [heal] betlic ond, dryhtsele, folcstede, fæger foldsbold, freoburh, gestsele, gifhealle, goldsele, heal, healreced, hea hus, [heal] heah ond horngeap, heasele, hleoburg, hornreced, husa selest, medoærn, medoheal, medostigge, sincfage sel, ðryþærn Dena, winærn, winreced, winsele.*

Образ святкової зали реалізує значення абсолютного центру сакрального простору, що акцентується послідовним використанням суперлативів та гіпербол:

ða ic **wide** gefrægn weorc gebannan
manigre mægpe geond þisne middangeard,
folcstede frætwan...

healærna mæst; sæl timbred,
geatolic ond goldfah, ongyton mihton;
þæt wæs **foremærost foldbuendum**
receda under roderum...

Реалізованим є також значення локусу, наближеного до верхнього ярусу світобудови (кваліфікатори *beorht-, beah-, beor-, banfag, dryht-, faeger, freo-, gest-, gif-, gold-, hea-, hleo-, horngeap, medo-, thryth-, win-*).

Компоненти іменникових композит *beah-, beor-, gold-, medo-, win-* указують на іпостась образу як джерела життя та символу родючості через посередництво образів скарбів, які роздаються в залі, а також чаші та напоїв, якими частують воїнів під час святкування. Апотропеїчна функція образу осмислюється через субстантивованій епітет *hleo-*, „той, що захищає, приховує”. Семантика *banfag* та *horngeap* вказує на зв'язок сакрального центру данів з анімо-тотемістичними віруваннями. Нарешті, *dryht-* та *thryth-* вказують на осмислення образу святкової зали як джерела світської та містичної влади. Серед основних частин іменникових композит найбільш частотними виявились

sele, burh, heal, reced, ærn, stede та ін., які виконують функцію ампліфікативів ролі сакрального центру в структурі міфопоетичного простору. Так, семантика відгородженості домінує у внутрішній формі *heal* і *hus* і є джерелом вторинної сакралізації слова, яке означає не тільки „домівка”, а й „храм”.

Образна парадигма, яка співвідноситься з **першоелементом** буття „вода”, в епосі представлена 41 номінацією й у функції суб’єкта осмислення реалізується в ряду образів моря, океану (*brim, deop wæter, flod, fealone flod, geofon, holm, hæf, lagu, mere* та ін.); потоків, хвиль (*brimwylm, brimstreamas, brimes faroþe, egstreamum, yðgeblond, eagorstream* та ін.); болота; у функції суб’єкта зіставлення – через образи дороги, шляху (*brimlad, brontne ford, floda begong, geofenes begang, hronrad, lagustræte* та ін), стіни, кубка, боротьби стихій, людини, тварини або рослини. У функції об’єкта зіставлення образ води є засобом переосмислення феноменів смислосфери емоцій: *searwylmas, sorhwylmas, weallas wælniðas*. Загалом водна стихія осмислюється як непізнана сутність, шлях до ініціації; як іпостась первісного Хаосу, що породжує і поглинає все суще (акцентується за допомогою віддієслівних іменників із префіксом *ge-*, які виражають загальну ідею неупорядкованого руху та змішування вод: *geswing, gewealc, gewin, geþring*; дієслів, що вказують на буремність, неспокій моря: *weallan, windan, mengan*); як хаотизований простір та елемент космології. У невеликих епічних текстах ситуація пізнання моря характерна для „Інших”; більш чітко осмислено семантику моря як кордону, межі:

Ne mihte þær for wætere werod to þam oðrum
þær com flowende flod æfter ebban,
lucon lagustreamas

Для зменшення жаху перед морським простором йому надавались характеристики земної тверді: так, якщо земля (*fold*) – це вотчина конунгів, то море – це „морська вотчина”; його поверхня – це морські вулиці (*merestræta*), які „вимірює” герой для проходження випробування. Воно постає то як болото, то як морський потік, то як підземне джерело. Ізоморфізм цих образів підкреслює непередбачуваний характер водної стихії.

Аналогічно осмислено семантику першоелемента буття „земля”.

Для дослідження **засобів реалізації сугестії** на фонетичному рівні було проаналізовано консонантний склад невеликих епічних текстів. Алітераційні зв’язки в них найчастіше утворюють фонemi [b], [f], [g], [h], [l], [m], [w]; фонестеми із [r], а також [fl], [hl], [st], [sw]. Виявлено, що алітеровані фонemi в більшості контекстів слабо семантизовані та реалізують звукосимволічну домінанту (відтворення звукових параметрів битви та руху). Так, [l], що відповідає руні „вода”, море”, у фоносемантиці має значення м’якості, повільності, пристосування до інших форм:

on last legdun laþum þeodum;
 on lides bosme land gesohtun;
 lucon lagustreamas.
 To lang hit him þuhte;
 lidmen to lande linde bæron

Десемантизованість фонем не виключає їхньої здатності бути залученими до трансових спіралей, які також включають замкнені та паралельні конструкції, використання „резонуючого слова” та формульних повторень. Ідея підкореності всього суцього долі реалізується через використання антиципації.

У четвертому розділі „**Образи-міфологеми у структурі давньоанглійської загадки**” проаналізовано основні вербалізації та семантичні домінанти парадигм образів у давньоанглійських лудичних текстах.

Виявлено, що **кологративи** становлять значну частину образної лексики давньоанглійської загадки (78 СВ на 1400 рядків тексту). На „відтінкові” КТ припадає 14% всіх вербалізацій кологративного значення (у „Беовульфi” – 1.5%).

Найбільш частотним „відтінковим” КТ є *gren*, який вербалізується у словосполученнях *grene wong(as)*, *grene græs*, *grene wunde*. Зелений колір у текстах загадок є кольором природних топосів, освоєних людиною в процесі господарської діяльності, – передусім полів і пасовищ:

Ordum ic steppe in **grene** græs;
 Ic eorþan eom æghwær brædre,
 ond widgielra þonne þes wong **grena**;
 Sæs me sind ealle
 flodas on fæmum ond þes foldan bearm, **grene** wongas

Частотними є КТ на позначення яскравої частини спектру „яскравий – тьмянний”, передусім *beorht* та *torht*, що кваліфікують позитивно конотовані об’єкти та духовні сутності. Співвіднесеними з концептами „слава” та „благо” у давньоанглійських загадках є дорогоцінне каміння (*hyrste beorhte*), скарб (*frætsum beorhtne*), металеві нитки на лезі меча (*beorht seoma*), рослини (*beorhte blican, blowan ond growan; beorht on blostman*), нагорода (*beorhtne god*), чистий звук (*torhte singa*), руна (*se torhta Æsc*), кубок причастя (*hring torhtne*), вогонь („яскравий воїн” *Wiga ... torht*), гілки дерева (*tanum torhtne*), образ Творця (*torhte... his dryhtnes naman brohte*), місяць (*lyftfæt leohtlic*), дорогоцінні камені (*reade ond scire*), священне джерело (*fewer wellan scire sceotan*), повітря вдень (*scirne dæg*), світло (*scir bescine*). Інші КТ зі значенням яскравості або тьмянності засвідчені переважно в секулярних контекстах.

Доведено, що семантика **чисел** у загадках поєднує елементи сакрального та

профанного значень. Так, семантика одиниці об'єктивує результати поєднання найвної та військово-героїчної картин світу. Одиниця в багатьох контекстах є символічним антонімом двійки або множинності і в описах структури об'єктів вказує на їхню девіантність, співвіднесеність із смислосферою Іншого, тому є ефективною підказкою. Так, „одну ногу” мають корабель (*sceal on anum fet searoseap swifan*) та „журавель” біля криниці. У загадках, в основі яких лежить образна парадигма „X – воїн”, одиниця є числом-символом людини, яка протистоїть стихіям або долі (*Ic eom anhaga iserne wund; hagostealde hælepa gestreona*). Цей аспект семантики одиниці корелює з її значенням в епічних текстах. Віддалення від системи героїчної етики обумовлює „страдницьку” тональність деяких контекстів реалізації нумератива.

Семантика множинності вербалізується лексемами *eal, ælc, gehwīlc, monig, fela*, а також їх антонімом *fea*. На певний ступінь десакралізації числа в загадках вказує численність лексем зі значенням „багато” та „мало”, тоді як у текстах епосу та замовлянь актуальними були бінарні протиставлення „багато – один” (або „всі – один”). Вербалізатори „абсолютної” ознаки множинності *eal, ælc, gehwīlc* актуальні в основному для теоцентричної парадигми. Так, Бог називається *ealra anwalda (Sovereign of all)*; божественний замисел охоплює увесь простір (*ealne Middangeard*) та всю темпоральну вісь (*fæder eal bewat: or ond ende*).

Для просторової моделі світу загадок також характерний синкретизм. Простір в основному представлений як упорядкований; констатується неможливість подолання просторових обмежень, які виявляються в ситуаціях зв'язування та підкорення (*fæste binde swearte Wealas; eodorwīrum fæst* та ін). Винятками із загального порядку є образи моря та ріки – виразники ідеї хаотичного руху та руйнування. Акцентується ознака уречевленості, тому відгадками для значної кількості текстів є назви предметів щоденного вжитку, які „заповнюють” собою простір, є атрибутами певних локусів. Так, у загадці №14 ріг є атрибутом локусу святкової зали та ситуації святкування; образи знарядь праці є атрибутами локусу поля або двору та ситуації роботи на землі. Християнська етика також обумовила наявність єдиного чітко вираженого просторового протиставлення в текстах, а саме бінарну опозицію „рай–пекло”, зафіксовану в текстах загадок №№39, 40, 55, 66.

У парадигмах образів-ізоморфів Світового дерева найбільш повно представлені вегетальна, атрибутивна і просторово-архітектурна. Наприклад, культова парадигма включає чотири образи – *ring, chalice, Cross, castle of heaven*. Функція кільця як оберега (прикраси) зафіксована в тексті загадки №14 (*bosm beaghroden*). У загадці №31 актуалізується символіка кільця як власності вождя й атрибута його сакральної і секулярної влади (*þonne hio hord wara... beagum deall, mæg mid mægneþ*). У загадках №48 і №59 образ кільця

осмислюється у християнських контекстах (*gleawe bebencan hyra hælo to gode, swa se hring gecwæp; Ic seah in healle hring gyldenne men sceawian*). Водночас, кубок утілює образ Спасителя (*dryhtnes dolg – wounds of the Lord → beages benne – wounds of the ring; wrætlican wunda... hringes – wonderous wounds of the ring*).

Аналіз показав, що у функції суб'єкта осмислення символіка **першого елемента буття** „земля” вербалізується у складі 26 номінацій: землі (світу) загалом або її частин (*fold, eorþ, eard, middangeard, lond, mearc, helle*); ґрунту, землі як матерії (*hruse, grund, stanas*); поля, долини та інших терарних локусів (*wong, grene wongas, foldan dæl, duna, eorþan tyrf, turf, bed, sond, mearcclonde, weallas, sægrund, feldas, garsecges grund, sægrund*). Вербалізації образу в позиції суб'єкта та об'єкта зіставлення є нечисленними. Образ землі реалізує такі значення: тип простору, у межах якого розгортається життя людини та інших істот (*bonne ic hrusan trede; Fotum ic fere, foldan slite, grene wongas*); елемент світобудови та частина космічної структури (*ip foldan dæl fægre gegierwed; þisne middangeard mongum to frofre*); пасивна та латентна стихія; джерело життя; низовий та хтонічний локус, символічний антонім образів неба та раю.

Аналогічно проаналізовано семантику першого елемента буття „вода”.

Основною **сугестивною установкою** текстів загадок є *збереження та кодифікація усталених уявлень про структуру та складові частини Космосу*. З'ясовано, що алітераційні зв'язки в загадках найчастіше утворюються за участю фонем [b], [k], [d], [f], [g], [h], [m], [s], [th], [w]; звукосполучень, утворених за участю [r], а також [fl], [hl], [st], [sw] та ін. Так, фонема [w], якій відповідає руна W „радість”, „щастя”, у рунічному та фоносемантичному алфавітах має позитивну семантику і становить основу 21% алітерацій у загадках. Семантика [w] відображається у складі таких ключових алітерованих лексем: *woruld* (світ), *wuldor* (чудо), *weaxen* (рости), *wynn* (радість), *wer* (чоловік), *wif* (жінка), *witan* (знати), *wurd* (доля), *word* (слово), *will* (воля). Останні чотири лексеми актуалізують магічний бік семантики [w]. Джерело мудрості англосаксів називалось *Wyrd*; фонема [w] є визначальною для семантики імені Одіна – *Woden*; у загадках, які об'єктивують домінанти християнського світогляду, [w] алітерує в космологічних описах. Звуконаслідувальна домінанта [w] виражається співвіднесеністю з образом джерела та коловороту й відображається у лексемах *wind, wæge, winnen, winden*.

На граматичному рівні сугестивна установка давньоанглійської загадки реалізується через підкреслено номінативний характер текстів (концепція імені як найбільш міфологічно насиченого знака в О. Лосєва). На стилістичному рівні основним засобом сугестивного впливу є метафора-персоніфікація, а саме образна парадигма, об'єктивована персоніфікацією за перенесенням „неістота –

істота”. Праві частини парадигми представлені найчастіше образом „людина”, а саме „людина-воїн”. Таким чином, персоніфікація в загадках відображає і водночас сугестує установку, в рамках якої життя осмислюється як битва, а людина – як воїн.

У **висновках** узагальнено результати дослідження із зазначеної теми.

1. З усіх текстів давньоанглійською мовою замовляння об’єктивують найдавніший шар міфологічних значень, який має витоки в давніх землеробських культах, вшануванні Матері-землі та анімо-анімістичних віруваннях. В епічних текстах реалізується компонент етнічного міфу, який відображає та регламентує існування військового суспільства. У загадках спостерігається особливо високий рівень інтерференції різних релігійних і світоглядних систем: християнства та язичництва, героїчної та „наївної” картин світу.

2. З’ясовано, що для всіх давньоанглійських текстів колоративи є значущим компонентом образних парадигм. У замовляннях превалюють „відтінкові” КТ, хоча їхнє символічне значення актуалізується несистемно, а кількість залежить від структури лікувальної формули. В епосі колоративна лексика представлена переважно вербалізаторами ознак насиченості та яскравості, що корелює з дуалістичним світобаченням, характерним для язичників, і власне героїчною системою цінностей, у рамках якої найвищими чеснотами були честь, доблесть та слава (ознака „яскравості”), а найгіршою долею вважалось забуття („тьмяність”). Осмислення взаємодії людини із природним світом обумовлює велику кількість „відтінкових” КТ, особливо *gren* та *read*, у загадках. У рамках опозиції „яскравий – тьмянний” більшим символічним потенціалом наділена яскрава частина спектру, яка кваліфікує об’єкти, співвіднесені як із концептами „слава” та „благо”, так і з концептом „краса” (з образами квітів та дорогоцінних каменів).

3. Обґрунтовано, що для замовлянь характерна насиченість нумеративами та значущість їхньої ролі в організуючих синтаксичних схемах. У християнізованих текстах головним елементом нумеративного коду є число три, а у „язичницьких” замовляннях – 9, 5 та 4. В епосі нумеративи є порівняно нечисленними; більше половини числових значень співвідносяться з опозицією „багато – один”, „усі – один”, яка є відповідником протиставлення на осі „центр – периферія”, „свій – чужий”. Для нумеративної символіки загадки характерні неповнота відображення ряду сакральних чисел, превалювання чисел 1, 2, 4 і вербалізаторів ознаки множинності. Семантика одиниці, двійки і четвірки частково відображає універсальний символізм цих нумеративів. З іншого боку, через бінарні числові опозиції „один – два” та „один – багато” акцентуються доміанти героїчної етики. Таким чином, нумеративний код загадок об’єктивує різні іпостасі числа у профанних та сакральних контекстах.

4. З'ясовано, що в замовляннях найбільшою мірою експліковані ознаки впорядкованості й уречевленості простору у вигляді розгорнутих перелічень його елементів або об'єктів магічного впливу. Найбільша кількість образів-ізоморфів Світового дерева представлена вегетальною парадигмою. В опозиції „земля – небо” більш інтенсивно осмислені терарні локуси. Для простору епосу характерні дискретність, підпорядкованість просторових елементів культовим та артефактуальним ізоморфам Світового дерева; співвіднесеність структури топосу з цінностями військового суспільства. Найбільш резонантними маркерами переходу є образи дверей (*duru*), берега (*ufan*), переправи (*bricg, ford*) та стіни щитів (*bordweall*). Однією з найбільш продуктивних основ синонімічних систем є образ святкової зали; за метонімічним перенесенням – образи вождя, воїна та корабля. Ознаки впорядкованості простору в загадках акцентуються менше: незначною є кількість образів маркерів переходу; велика кількість ізоморфів Світового дерева виконують функцію сакрального центру завдяки резонантності з іншими текстами. Навпаки, використання персоніфікації обумовлює зближення „свого” та „чужого” просторів. Парадигма ізоморфів Світового дерева представлена образами передусім вегетальної, атрибутивної та просторової моделей. Образи природних стихій, предметів побуту і культурних рослин пов'язані з первісним „наївним” світобаченням та характерними для нього синкретизмом і „всесакральністю”; образи елементів військового побуту – зі смислосферою війни; образи культової парадигми та теоцентричні образи – із християнським міфом.

5. Образи землі та води в замовляннях осмислені в рамках давнього міфу, якому притаманне уявлення про землю як про первинну, сакральну субстанцію, що є константною та безпечною. Вода осмислюється як динамічна субстанція і має космологічний та космогонічний потенціал. Осмислення образу землі в епічних текстах демонструє такі особливості: відносно низька частотність вербалізації, неповна актуалізація символіки порівняно з текстами замовлянь, аксіологічна нейтральність більшості елементів „земної” топографії та обмежена її актуальність у площині сакральних значень. Натомість, інтенсивно осмислений образ моря, семантика якого переноситься на образ хвиль, потоків, струмків та болота. У функції суб'єкта зіставлення образ моря актуалізується у складі образних парадигм „море – дорога”, „море – стіна”, „море – кубок”, „море – боротьба”, „море – людина”. У більш пізніх текстах відображено послаблення сакральної семантики моря, що є закономірним з огляду на те, що англосакси на час складення історичного епосу вже не вирушали в морські походи. Навпаки, реактуалізується зв'язок людини зі стихією землі. Порівняно з епосом, у загадках апотропеїчна та породжувальна семантика першоелемента буття „земля” вербалізується в більшій кількості контекстів. Спостерігається пом'якшення символіки першоелемента буття „вода” (нереалізованість

значення середовища ініціації та включення водних об'єктів до просторової структури космологізованого світу).

6. Сугестивна домінанта замовлянь реалізується найбільш повною мірою на фонетичному та стилістичному рівнях. Алітераційні співзвучності виступають як основи трансових спіралей, але не завжди семантизуються. Найбільш поширеним засобом творення трансових спіралей є синтаксичний паралелізм з анафоричною основою, а також перелічення, хіазм, паратак西斯, повторення. Найбільш поширеними тропами осі псевдототожності є метафори, у тому числі образні метафори та метафори-персоніфікації, а також порівняння та аналогії.

7. Прагматичною метою епічних текстів є забезпечення стійкості та відтворюваності домінант військової системи цінностей. На фонетичному рівні сугестивна установка виражена слабо; алітеровані фонемі в більшості контекстів слабо семантизовані й реалізують звукосимволічну домінанту. Десемантизованість фонем не виключає їхньої здатності бути залученими до механізмів трансової спіралі, яка також включає замкнені та паралельні конструкції, використання „резонуючого слова” й формульних повторень.

8. Загадкам притаманна нежорстка сугестивна установка, що обумовлено частковою втратою ними прагматичної спрямованості. Співвіднесеність семантики фонемі в рунічному та фоносемантичному алфавітах із контекстуальною семантикою спостерігається в патернах із [b] (ідея краси та родючості), [f] (ідея багатства та фізичного здоров'я), [m] (ідея народження, сили та переходу), [w] (символіка породження, таємного знання), [d] (амбівалентна символіка життя та смерті). Основний зміст тексту підсилюється звуконаслідуванням ([b], [h], [g] передають звуки битви; [f] – швидкого руху; [w] – коловороту). На граматичному рівні сугестивна установка реалізується через номінативну природу текстів; на стилістичному – через використання образних парадигм, об'єктивованих метафорою-персоніфікацією, яка виражає анімо-анімістичну домінанту світогляду та осмислення дійсності в рамках образних парадигм „істота – воїн”, „явище – битва”.

Список опублікованих праць за темою дисертації

1. Слухай А. Об'єктивація фразеологізмів з колоративами в сучасному англійському фантастичному дискурсі: від Дж. Р. Р. Толкієна до Дж. К. Роулінг // Мовні і концептуальні картини світу. – 2006. – Вип. 19. – С. 255-260.

2. Слухай А. С. Просторовий компонент картини світу давніх англійців та його відображення у епічній поезії: „Битва при Малдоні” // Мовні і концептуальні картини світу. – 2009. – Вип. 25(3). – С. 289-295.

3. Слухай А. С. Ахроматичність як ознака образної парадигми давньоанглійських епічних творів 10-11 ст. та поеми „Беовульф” // Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. – 2008. – с. 264-273.
4. Слухай А. С. Образ Світового Дерева у давньоанглійській епічній поезії: семантика та еволюція // Мовні і концептуальні картини світу. – 2009. – Вип. 26(3). – С. 163-169.
5. Слухай А. Вербальна сугестія у давньоанглійських поетичних текстах // Мовні і концептуальні картини світу. – 2010. – Вип. 29. – С. 272-278.
6. Слухай А. Алітераційне римування як засіб сугестивного впливу в давньоанглійських текстах: методологія дослідження // *Studia Linguistica*. – 2010. – Вип. 4. – С. 132-139.
7. Слухай А. Сакральна семантика просторової лексики (на матеріалі англійських фразеологізмів) // Мовні і концептуальні картини світу. – 2010. – Вип. 31. – С. 274-280.
8. Слухай А. Осмислення образів першостихій буття „земля” і „вода” у давньоанглійських загадках // Мова і культура. – 2010. – Вип. 13. – Т. I (137). – С. 332-340.
9. Слухай А. „Беовульф”: сюжет і символіка поеми у зв'язку із реаліями раннього середньовіччя // Мова та історія. – 2005. – Вип. 83. – С. 24-30.
10. Слухай А. С. Нумерологічна символіка давньоанглійських метричних замовлянь (на матеріалі текстів *The Nine Herbs Charm* та *The Charm for Unfruitful Land*) // Семантика мови і тексту. – 2009. – Ч. 2. – С. 317-319.
11. Слухай А. С. Эволюция этнокультурных кодов цвета в английском языке (на материале поэмы «Беовульф» и романа «Властелин Колец» Дж. Р. Р. Толкиена) // Горизонты психолингвистики. – Тверь, 2009. – С. 256-261.
12. Слухай А. Фонетико-просодичні та лексико-стилістичні засоби образотворення у давньоанглійській поетичній традиції // Мова та історія. – 2009. – Вип. 113 – С. 12-21.
13. Слухай А. Астральні міфологеми в образних парадигмах давньоанглійської загадки // Мова та історія. – 2010. – Вип. 132 – С. 30-41.
14. Слухай А. Семантика першоелемента буття „вода” у давньоанглійських сакральних текстах (на матеріалі загадок) // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць / наук. ред. Левицький В. В. – 2010. – Вип. 531 : Германська філологія. – С. 191-202.
15. Slukhai A. *Center vs. Periphery: The Structure of the Germanic Cosmos* // Европейская ментальность сквозь призму языка : международный сборник научных трудов по лингвокультурологии. – Самара, 2010. – С.63-71.

АНОТАЦІЯ

Слухай А. С. Етнічний міф в образних парадигмах давньоанглійських епіко-міфологічних текстів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ, 2011.

Дисертацію присвячено дослідженню семантики та засобів вербалізації етнічного міфа давніх англосаксів. Проаналізовано склад вербалізаторів чотирьох категорій словесних образів-символів, які становлять основу репрезентації позамовної реальності в картині світу, а саме образів колористичної, нумеративної, просторової парадигм та образів першоелементів буття „вода” і „земля”. Визначено залежність між складом вербальних маркерів сугестії і прагматиконом давньоанглійських текстів. Доведено здатність алітераційних співзвучностей виконувати функцію елементів трансової спіралі; виявлено й інші механізми вербальної сугестії: паралельні конструкції, перифрази, образні метафори, поетичні формули та ін.

Аналіз еволюції складу образних парадигм та їхньої семантики дозволив виділити образно-концептуальні доміанти картини світу давнього англосакса й виявити, що частотність та семантика образів при переході від міфологічних до історичних текстів корелює зі змінами в позамовній реальності давньої Англії.

Ключові слова: давньоанглійський, образна парадигма, етнічний міф, символ, сугестія, словесний образ, картина світу.

SUMMARY

Slukhai A. S. Ethnic myth in the imagery paradigms of Old English Epic-Mythological Texts. – Manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of Philology (speciality 10.02.04 ‘Germanic languages’). – Kyiv National Taras Shevchenko University. – Kyiv, 2011.

The thesis deals with the verbalization means of the sacred history of the Anglo-Saxons in the metrical charms, epics, and riddles of the Old English period. The theoretical foundations of the thesis are formed by a definition of myth as society’s sacred history, and of sacred language as a system where mythopoetic semantics prevails and symbols are central carriers of meaning instead of signs in ordinary day-to-day speech. An ‘image’ or ‘imagery paradigm’ is defined as (1) the sum total of an image’s variants, or variants of various images across a text or texts; (2) a trope (metaphor) in which one image is defined in terms of another.

Analysis of ethnic myth in the texts is carried out through research of images singled out as the most effective and universally relevant verbalizers of ethnic semantics, including its mythological, ‘sacred’ component: color images, number

images, spatial imagery and images of natural elements (water and earth). Practical analysis is preceded by a brief overview of the research history for these images within the broader scope of linguistics and mythology as well as within Anglo-Saxon studies.

The principal method used during analysis of color and numeric imagery is contextual analysis and linguocultural interpretation with references to synchronic and diachronic dictionaries. When analyzing the more strictly lexeme-bound spatial World Tree and elemental images, the method of the logical-semiotic framework was additionally employed. An extension of the original image paradigm analysis method, it provides a view of the metonymic and metaphoric connections of the image (for example, *water as sea* (*brim, flod, geofon, holm, hæf* etc.), as *waves and streams* (*brimwylm, brimstreamas, brimes faroþe, egstreamum, flodypum* etc.) and as *moors* on the one hand, and as *road* (*brimlad, floda begong, geofenes begang, hronrad, lagustræte, merestræta, sælad, seglrad, swanrad, fengelad, wægholm* etc.), *wall* (*sæwealle*), *creature* on the other).

Finally, verbal suggestion was researched both as a method for projecting and imprinting images and meanings into the reader's consciousness; and as a technique for conveying additional meaning, which may reinforce or differ from that of the surface textual level, while bypassing the recipient's rationale. The trance loop was defined as a key means of suggestive influence in Anglo-Saxon texts encompassing all features of Germanic poetics and rhetoric that feature repetition and variation components: namely, alliteration and assonance, anaphora and other parallelisms, periphrasis, poetic synonymy and formulas. Where possible, in addition to formal aspects of suggestion, the content of trance-inducing patterns was analyzed as well (semantics of alliterating consonants, connection of the number of trance loops with numeric symbolism etc.).

As a result, the author has been able to show that the Anglo-Saxon myth, even if it has not been preserved as a system, is to a significant degree realized in texts of the Anglo-Saxon period embodying the magical, heroic and naïve types of worldview. For example, in the charms, the use of color terms appears to have often correlated with the structure of verbal formulas. The dictionary of color terms found in epic texts contains mostly names of colors representing degrees of brightness and saturation qualifying the opposing concepts of good and bad, or glory and oblivion, each represented respectively through bright/saturated, and dark/bleak colors. In the riddle texts, color terms with hue meaning are more frequent, qualifying natural as well as spiritual objects and entities. Numeric imagery in the epics is equally aligned with the fundamental axiological opposition of glory and oblivion and is represented mainly through verbalizers of singularity or plurality; whereas in the charms, the magical use of numbers is attributed special significance, making them prominent as a means for structuring magical formulas. The riddles are the most eclectic of the

texts, and their images may display meanings relevant to the naïve, heroic, and magical worldviews, sometimes within the same text fragment.

Thus, through analysis of the evolution of verbal image paradigm elements, conceptual cornerstones and central images of the Anglo-Saxons' world view have been identified, and the evolution of frequency and intensity of sacred meanings has been shown to correlate with the mental, social and cultural shifts in Old England.

Keywords: Old English, sacred language, myth, symbol, ethnic semantics, suggestion, verbal image, world view.

АННОТАЦИЯ

Слухай А. С. Этнический миф в образных парадигмах древнеанглийских эпико-мифологических текстов. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко. – Киев, 2011.

Диссертация посвящена исследованию вербальной репрезентации этнического мифа древних англосаксов. В исследовании проанализированы вербализаторы четырех групп образов-символов, которые составляют основу репрезентации реальности в картине мира англосаксов: образов колоративной, нумеративной, пространственной парадигм и образов первоэлементов бытия „вода” и „земля”. Определена связь между составом вербальных маркеров суггестии в текстах и их прагматиконом, а также роль аллитерации как основы трансовых спиралей. Выявлены и другие механизмы реализации суггестивной установки: параллельные конструкции, перифразы, образные метафоры, поэтические формулы.

Анализ эволюции состава образных парадигм и их семантики позволил выделить образно-концептуальные доминанты картины мира древнего англосакса; определить, что эволюция частотности и семантики образов при переходе от мифологических к историческим текстам коррелирует с изменениями во внеязыковой реальности древней Англии.

Ключевые слова: древнеанглийский, образная парадигма, этнический миф, символ, суггестия, образ, картина мира.